

**”TOINEN RAKKAISTA ÄIDINKIELISTÄNI” -
CODA-AIKUISTEN KIELELLISET ASENTEET
SUOMEN KIELTÄ JA SUOMALAISTA VIITTOMAKIELTÄ
KOHTAAN**

Viola Aaltonen
Kandidaatintutkielma
Suomen kieli
Kieli- ja viestintätieteiden
laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2021

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä Viola Aaltonen	
Työn nimi "Toinen rakkaista äidinkielistäni" – coda-aikuisten kielelliset asenteet suomen kieltä ja suomalaista viittomakieltä kohtaan	
Oppiaine Suomen kieli	Työn laji Kandidaatintutkielma
Aika Kevät 2021	Sivumäärä 26
<p>Tiivistelmä</p> <p>Kuurojen vanhempien kuulevat lapset, codat (<i>engl. Children of Deaf Adults</i>), ovat omaksuneet lapsuudessaan viittomakieltä ja puhuttua kieltä simultaanisti. Codat ovat kasvaneet vähemmistökielen ja enemmistökielen ympäröimänä. Tässä tutkimuksessa on tarkoitus selvittää kielisosiologisista ja sosiolingvivistisistä lähtökohdista sitä, millaisia kielellisiä asenteita coda-aikuisilla on lapsuudessaan omaksumiaan kieliä, suomen kieltä ja suomalaista viittomakieltä kohtaan aikuisiällä. Tutkimuskysymykset ovat seuraavat: 1. Millaisia kielellisiä asenteita coda-aikuisilla on suomea ja suomalaista viittomakieltä kohtaan? 2. Millaisia coda-aikuisten kielelliset asenteet suomea ja suomalaista viittomakieltä kohtaan ovat suhteessa toisiinsa?</p> <p>Aineiston keräsin helmikuussa 2021 Webropol-kyselylomakkeella täysi-ikäisiltä coda-aikuisilta Facebookin ryhmissä codafinland ja Kuurojen vanhempien kuulevat lapset. Kyselyyn vastasi 46 henkilöä. Kyselyssä kysyttiin 26 kysymystä, joista tämän tutkimuksen yhteydessä hyödynnän kahden kysymyksen tuottamaa aineistoa. Aineiston analyysin toteutin laadullisen sisällönanalyysin luokittelun ja teemoittelun menetelmin. Analyysin ohjaavana mallina olen käyttänyt asenteiden kolmiosaista komponenttimallia. Luokittelin aineiston ensin kieliä koskeviin käsityksiin ja tunteisiin, joiden perusteella teemoittelin vastaukset käsitysten osalta kielen <i>esteettisyyden</i>, <i>monipuolisuuden</i>, <i>vaikeuden</i>, <i>harvinaisuuden</i>, <i>ainutlaatuisuuden</i> ja <i>hyödyllisyyden</i> teemoihin. Tunteita kuvastavat teemat ovat <i>tärkeys</i>, <i>ylpeys</i>, <i>rakkaus</i>, <i>kiinnostavuus</i>, <i>erityisyys</i> ja <i>kieli rikkautena</i>.</p> <p>Tutkimuksessa selvisi, että asenteet molempia kieliä kohtaan ovat hyvin positiivisia. Molemmista kielistä käytettiin lukumäärällisesti enemmän tunneilmauksia kuin kieltä kuvailevia ilmauksia. Suomen kielestä käytettiin enemmän kieltä kuvailevia ilmauksia kuin suomalaisesta viittomakielestä. Suomalaisesta viittomakielestä käytettiin puolestaan enemmän tunneilmauksia kuin suomen kielestä. Molempien kielten osalta kielen <i>kiinnostavuus</i> osoittautui laajimmaksi teemaksi. Tutkimus tarjoaa perustan coda-aikuisten kielellisten asenteiden ja kieli-identiteettien tutkimiseen laajemmin ja syväluotaavammin.</p>	
Asiasanat coda, kielelliset asenteet, kielisosiologia, sosiolingvistiikka, suomen kieli, suomalainen viittomakieli, kaksikielisyys	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

TAULUKOT

TAULUKKO 1 Suomen kieltä ja suomalaista viittomakieltä kuvailevia ilmauksia (lkm.).....	22
TAULUKKO 2 Suomen kieleen ja suomalaiseen viittomakieleen liitetyjä tunneilmauksia (lkm.)	23

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	TEOREETTINEN VIITEKEHYS	5
	2.1 Kielelliset asenteet.....	5
	2.2 Asenteiden kolmiosainen komponenttimalli.....	6
	2.3 Kielisosiologiasta ja sosiolingvistiikasta	7
3	AINEISTO JA MENETELMÄT	9
	3.1 Aineisto.....	9
	3.2 Menetelmät	11
4	ASENTEET SUOMEN KIELTÄ KOHTAAN	13
	4.1 Näkemyksiä suomen kielestä.....	13
	4.2 Suomen kielen herättämiä tunteita.....	15
5	ASENTEET SUOMALAISTA VIITTOMAKIELTÄ KOHTAAN.....	17
	5.1 Näkemyksiä suomalaisesta viittomakielestä	17
	5.2 Suomalaisen viittomakielen herättämiä tunteita.....	18
6	TULOSTEN ESITTELY	22
7	PÄÄTELMÄT JA POHDINTA	24

1 JOHDANTO

Kuurojen vanhempien kuulevat lapset, *codat* (*engl. Children of Deaf Adults*), ovat omaksuneet lapsuudessaan kahta eri aistikanavissa tuotettua kieltä, viitottua kieltä sekä puhuttua kieltä samanaikaisesti (Kanto 2016: 19–20). Koska *coda* on vakiintunut lyhenne myös Suomessa (ks. esim. Sandholm 2016: 5), käytän sitä viitatessani kuurojen vanhempien kuuleviin lapsiin, tässä tutkimuksessa täysi-ikäisiin codiin. Codat ovat kaksikielisiä, mutta kaksikielisyyden huomiointi jää usein yhteiskunnallisesti puutteelliseksi. Koska virallisessa vuorovaikutuksessa sekä kodin ulkopuolella käytetään enemmistökieltä, jää mahdollisuus vähemmistökielen käyttöön vähäisemmäksi (Nuolijärvi & Lappalainen 2020). Vuonna 2015 säädetyssä viittomakielilain (359/2015) mukaan viittomakielisyyttä ja kielen opetuksen saamisen oikeutta ei määritellä kuo-loasteen perusteella. Todellisuudessa viittomakielisen opetuksen saaminen voi olla hankalaa: vuoden 2020 Viittomakielibarometrissa selvisi, että coda-lasten viittomakielen opetuksen saaminen ei ole todennäköistä, jos kotikunnassa ei ole muita viittomakielisiä (Rainò: 83). Viittomakielisten kielelliset oikeudet eivät siis ole laista huolimatta täysin toteutuneet (Stenman: 2020). Paunonen (2009) toteaaakin, että yhteiskunnan tämänhetkiset kielisosiologiset haasteet koskevat muun muassa kielivähemmistöjä, vähemmistökieliä ja niiden käyttöä (Paunonen 2009: 558).

Codat ovat kasvaneet kahden eri kielen ja kulttuurin ympäröimänä. Koska kielen ja identiteetin sidokset on vahvat, ja kielen ja kulttuurin nähdään yhdistävän ihmisten ajattelua ja tottumuksia (Pietikäinen, Dufva & Laihiala-Kankainen 2002: 10), voidaan olettaa ajattelun heijastuvan codien asenteisiin. Tämän tutkimuksen tarkoitus on siten selvittää, millaisia kielellisiä asenteita lapsuudessaan suomen kieltä ja suomalaista viittomakieltä omaksuneilla codilla on kyseisiä kieliä kohtaan aikuisiällä. Olen kiinnostunut coda-aikuisten kielellisten asenteiden lisäksi siitä, asennoituvatko he omaksumiinsa kieliin eri tavoin.

Tutkimukseni saa teoreettisen viitekehyksensä kielisosiologiasta, sosiolingvistikasta sekä kielellisistä asenteista sosiolingvistisessä tutkimusperinteessä.

Suomalaisen sosiolingvistiikan käyttöön on vakiintunut tässä tutkimuksessa käyttämäni käsite *kielellinen asenne*, mutta kielellisten asenteiden ohella on käytetty usein käänöslainaa *kieliasenne* (ks. esim. Gustafsson 2005: 9). Kielellisten asenteiden tutkimus Suomessa on kiinnostanut tutkijoita jo sosiolingvistiikan alkuvaiheissa Aila Mielikäisen (1981) ja Pirkko Nuolijärven (1986) tutkimuksissa murreasenteista ja identiteeteistä (Nuolijärvi & Lappalainen 2020). Kaksikielisten henkilöiden kielellisiä asenteita on puolestaan tutkittu ensi kertoja Suomessa Liisa Paavolan vuoden 1987 tutkimuksessa helsinkiläisten kaksikielisten kielenvalintatilanteista ja kieli-identiteetistä. Sittemmin kielellisistä asenteista on tehty kotimaista tutkimusta erityisesti kansanlingvistiikan alalla, jonka lähtökohtana on tavallisten kielenkäyttäjien kielellisten asenteiden ja -käsitysten tarkastelu. Kansanlingvistiikka on keskittynyt erityisesti murreasenteisiin. (Nuolijärvi & Lappalainen 2020). Kielisosiologista tutkimusta ovat tehneet muun muassa Marika Tandefelt (1988) ruotsin kielen käytöstä ja kielenvaihdosta, saamen kielen osalta samankaltaista tutkimusta on tehnyt Marjut Aikio (1988). Helsingin saamelaisten kielellisiä asenteita ja identiteettejä on tutkinut Anna-Riitta Lindgren (2000), romanien kielellisiä asenteita puolestaan Henry Hedman (2009). (Paunonen 2009: 558).

Codista on tehty tutkimusta ja kirjallisuutta erityisesti Yhdysvalloissa. Monet niistä koskettavat etenkin kahden kulttuurin parissa elämistä. Preston (1994) on selvittänyt 150:n englantia ja amerikkalaista viittomakieltä omaksuneen codan kokemuksia kuurojen vanhempien lapsina elämisestä. Hoffmaister (2008) on puolestaan kirjoittanut codien asemasta kahden kulttuurin välissä. Pizer, Walters ja Meier (2012) perehtyvät tutkimuksessaan coda-aikuisten kieli-ideologioihin ja -käytäntöihin. Tutkimuksessa todettiin, että codien kielitaito varioi suuresti. Lisäksi monet haastateltavat totesivat viittomisensa olevan enemmän viitottua puhetta kuin viittomakieltä (Pizer ym. 2012: 78). Knight (2018) on tutkinut 11–17-vuotiaiden codien sosiaalista identiteettiä. Tutkimus osoitti tutkittavien codien suhtautuvan positiivisesti sosiaaliseen identiteettiinsä. Codat ilmaisivat positiivisia tunteita ylpeyteen, kaksikielisyyteen ja yhteenkuuluvuuteen liittyen. (Knight 2018: 8.) Muualla tutkimusta on tehty muun muassa kyproslaisten codien kokemuksista kotona, koulussa ja yhteiskunnan jäsenenä (Hadjikakou, Christodoulou, Hadjidemetri, Konidari & Nicolaou 2009).

Codia on tutkittu Suomessa suhteellisen vähän (esim. Ruippo 2018: 2). Tutkimusta on tehty erityisesti kielenkehityksen näkökulmasta. Laura Kanto (2016) on väitöstutkimuksessaan selvittänyt coda-lasten varhaista kielenkehitystä. Tutkimuksessaan Kanto toteaa, että codien kielellistä kehitystä tulisi tarkastella kaksikielisyyden näkökulmasta. Lasten tulee kuitenkin saada tarpeeksi tukea vähemmistökielessä, jotta se kehittyy puhutun kielen rinnalla. (Kanto 2016: 105–106). Lisäksi hiljattain on valmistunut Anna-Reetta Vienosen (2020) maisterintutkielma, jossa hän tutki coda-lasten varhaisen leksikon kehitystä, sekä Eija Lehdon (2020) kandidaatintyö coda-lasten

kommunikointitaidoista ja mahdollisista ongelmista ennen kouluikää. Laura Veikkolaisen (2019) tutkimus koski coda-lasten osoituksia viittomakielisessä keskustelussa.

Kieli- ja kulttuurikokemuksiin liittyvää tutkimusta on puolestaan tehnyt mm. Jaana Ruippo (2018) coda-nuorten kokemuksista kahden kulttuurin kohtaamiseen liittyen. Tulokset osoittivat positiivista suhtautumista molempiin kulttuureihin (Ruippo 2018.) Sandholm (2016) tutki codien kokemuksia codana elämisestä. Niin Ruipon kuin Sandholmin opinnäytteissä on sivuttu kielellisiä asenteita muiden teemojen ohella, mutta varsinaista selvitystä kielellisistä asenteista tutkimuksissa ei tehty. Jonas Koivula (2017) on kartoittanut opinnäytetyössään codien viittomakielen käytön määrää kyselymenetelmällä. Aineiston perusteella suurin osa codista käytti viittomakieltä aktiivisesti aikuisuudessaankin, mutta Koivula toteaa, että kysely tavoitti pääasiallisesti yhteisön aktiivisia toimijoita (Koivula 2017: 28).

Aiemman tutkimuksen katsauksen perusteella voidaan todeta, että codiin liittyvää, molemmat kielet huomioivaa tutkimusta on tehty niukasti. Opinnäytteiden aineistot ovat olleet melko pieniä, eikä kotimaista, laajaa selvitystä viitottuun ja puhuttuun kieleen kohdistuvista kielellisistä asenteista olla tehty. Tämä tutkimus pyrkii täyttämään tätä tutkimusaukkoa. Tutkimuksen myötä voidaan edistää codien tunnistamista kaksikieliseksi henkilöiksi, ja siten tukea kaksikielisyyttä riittävästi molempien kielten osalta. Kuten edellä todettiin, codat eivät välttämättä saa viittomakielen opetusta, millä voi mahdollisesti olla vaikutusta kielellisiin asenteisiin. Takkinen (2000: 121) toteaaakin, että äidinkielen opetuksella on suuri merkitys niin äidinkielen kuin muidenkin kielten arvostamisessa. Toisaalta kielellisen vähemmistön edustajilla on usein vahva side kieleen (Jokinen 2002: 71), joten vähemmistökieleen saattaa liittyä vahvoja tunteita. Täten on tarpeellista selvittää, millaisina codien todelliset asenteet näyttäytyvät molempia kieliä kohtaan. Ennako-oletukseni on, että codat voivat osoittaa asenteita enemmistökieleen ja vähemmistökieleen eri tavoin, sillä kielten eri asemat yhteiskunnassa voivat vaikuttaa kokemuksiin ja täten myös asenteisiin kieliä kohtaan. Kielellisiä asenteita pyrin selvittämään seuraavan päätutkimuskysymyksen ja alakysymyksen kautta:

1. Millaisia kielellisiä asenteita coda-aikuisilla on suomea ja suomalaista viittomakieltä kohtaan?

2. Millaisia coda-aikuisten kielelliset asenteet suomea ja suomalaista viittomakieltä kohtaan ovat suhteessa toisiinsa?

Tutkimukseni seuraavassa luvussa esittelen teoreettisen viitekehyksen, eli kielelliset asenteet ja kielellisten asenteiden tutkimuksessa käytetyn asenteiden kolmi-osaista komponenttimallin ja kerron, miten hyödynnän mallia omassa tutkimuksessani. Lisäksi taustoitan tutkielman taustalla vaikuttavia tutkimussuuntauksia, kieli-sosiologiaa ja sosiolingvistiikkaa. Kolmannessa luvussa esittelen aineiston ja aineistonkeruumenetelmän, minkä jälkeen kuvailen analyysimenetelmää, laadullista

sisällönanalyysiä, sekä sen hyödyntämistä analyysissä. Neljäs luku keskittyy analyysiin suomen kieleen liitetyistä ominaisuuksista ja tunteista, viides luku etenee samoin suomalaisen viittomakielen osalta. Kuudennessa luvussa, tulosten esittelyn yhteydessä, esittelen kokoavasti vastausten perusteella esiintyneet teemat. Tulosten vertailun tueksi esittelen tuloksia myös määrällisesti. Lopuksi esittelen tulosten perusteella tehdyt päätelmät.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1 Kielelliset asenteet

Kielellisten asenteiden tutkimuksen katsotaan alkaneen Wallace E. Lambertin vuonna 1960 tekemästä tutkimuksesta kanadalaisten asenteista ranskan ja englannin kieliä ja puhujia kohtaan. Tutkimuksen myötä huomattiin, että puhumistapa vaikuttaa ensivaikutelmiin, jotka muodostamme ihmisistä. Lambertin pioneeritutkimuksen myötä kielellisiä asenteita on tutkittu niin sosiologian, sosiaalipsykologian kuin sosiolingvistiikan aloilla. (Kalaja 1999: 48.)

Koska asenteita on tutkittu monilla eri tieteenaloilla, on määritelmiä asenteille erilaisia. Asenteita on määritelty käyttäytymistieteissä mentalistisen ja behavioristisen mallin mukaisesti. Mentalistisen määritelmän mukaan asenne on taipumusta tai alttiutta suhtautua johonkin tietyllä tavalla, yleensä positiivisesti tai negatiivisesti. Behavioristinen määritelmä puolestaan korostaa asenteen merkitystä käyttäytymisessä ja sosiaalisissa tilanteissa. (Agheyisi & Fishman 1970: 138; Mielikäinen & Palander 2002: 88.) Asennetutkimusta on tehty myös konstruktivistisesta lähtökohdasta, jonka periaatteen mukaisesti asenteet syntyvät vastakkaisten mielipiteen olemassaolon ansiosta. Näkemyksen mukaan asenne käsitetään sosiaalisesti ilmiöksi, joka luodaan diskursissa. (Pälli 1999: 127–128; Kantoluoto 2007: 8.) Tässä tutkielmassa käsitän asenteet mentalistisen määritelmän mukaisesti positiiviseksi tai negatiiviseksi suhtautumiseksi suomeen ja suomalaiseen viittomakieleen. Yleisen näkemyksen mukaan asenteet rakentuvat kognitiivisesta, evaluoivasta ja konatiivisesta komponentista (Mielikäinen & Palander 2002 : 88), joita hyödynnän tässäkin tutkimuksessa. Esittelen kolmiosaista komponenttimallia tarkemmin seuraavassa luvussa.

Kielentutkimuksessa kielellisellä asenteella (tai kieli-asenteella) tarkoitetaan ihmisten suhtautumistapaa eri kielimuotoihin, kielenpiirteisiin tai kielenkäyttäjiin

(Piippo 2016: 27). Asenteita on tarkasteltu muun muassa monikielisten yhteisöjen kielen valinnan kautta sekä tilanteisen ja sosiaalisen vaihtelun ja murrevaihteluiden osalta. Asenteen käsite on kielentutkimuksessa ollut siis melko väljä. Kielellisten asenteiden tutkimus on tullut sosiolingvistiikkaan sosiaalipsykologiasta, jossa asenne on alan keskeinen käsite. Sosiolingvistiikassa asenteita on lähestytty perinteisesti mentalistisen lähestymistavan mukaisesti myönteisinä tai kielteisinä suhtautumistapoina kieleen ja sen käyttäjiin. (Piippo 2016: 27.) Aineistonkeruumenetelminä sosiolingvistisessä tutkimussuuntauksessa on käytetty suoria menetelmiä, kuten haastatteluja ja lomakekyselyjä. Epäsuorina menetelminä on käytetty muun muassa *matched guise* -tekniikkaa, eli lyhyitä kuuntelutestejä, joissa informantit ovat arvioineet ääninäytteiden perusteella muun muassa kielenkäyttöä, puheen murteellisuutta, kielenkäyttäjiä ja heidän sosiaalista taustaansa. (Kalaja 1999: 49; Mielikäinen & Palander 2002: 88.)

2.2 Asenteiden kolmiosainen komponenttimalli

Sovellan tutkimuksessani monitieteisesti käytettyä asenteiden kolmiosaista komponenttimallia, jota sosiolingvistinen tutkimusperinne on hyödyntänyt tutkimuksissaan. Asenteiden kolmiosainen komponenttimalli jakautuu kognitiiviseen, evaluoivaan (emotionaaliseen, affektiiviseen) ja konatiiviseen komponenttiin. Kognitiivinen komponentti keskittyy asenteita koskevaan tietoon, eli esimerkiksi käsityksiin eri kielimuodoista, murteista ja kielenpiirteistä, tämän tutkimuksen yhteydessä käsityksiin siitä, millaisina kielenä suomea ja suomalaista viittomakieltä pidetään. Evaluoivalla komponentilla tarkoitetaan kielimuotojen arviointia sen perusteella, millaisia tunteita kieli herättää, tai kielen esteettisyyteen tai mieluisuuteen liittyviä näkemyksiä. Tässä tutkimuksessa evaluoiva komponentti keskittyy siihen, millaisia tunteita vastaajat ilmaisevat suomen kieltä ja suomalaista viittomakieltä kohtaan. Kielten kuvailua osoittavat ilmaukset on käsitelty tässä tutkimuksessa osaksi kognitiivista komponenttia, vaikka ne olisivat luonteeltaan evaluoivia. Konatiivinen komponentti tarkastelee kielenkäytön toiminnallista osaa, eli erilaisten kielenkäyttötapojen tavoittelua, välttelyä tai tilanteista vaihtelua. (Agheyisi & Fishman 1970; Mielikäinen & Palander 2002: 88; Jantunen 2005: 211).

Malli sopii tämän tutkimuksen teoreettisen viitekehykseen ja tutkimusmenetelmän taustalle, sillä sen avulla voi tarkoituksenmukaisesti erotella asenteista tiedon, tunteet sekä toiminnan. Aineiston analysointi mallin avulla tuo selkeyttä asenteiden laajalle ja epämääräiseltäkin vaikuttavalle käsitteelle. Tutkimuksessani en varsinaisesti keskity konatiiviseen komponenttiin, mutta komponenttiin kuuluvia ilmauksia esiintyy myös kognitiivisten ja evaluoivien ilmauksien yhteydessä.

Kolmannen komponentin rajaaminen fokuksen ulkopuolelle oli myös helpompaa, kun komponenttimalli mahdollisti analyysin ohjaamisen tunneilmauksiin ja kieltä kuvaileviin ilmauksiin.

2.3 Kielisosiologiasta ja sosiolingvistiikasta

Tutkimukseni pohjautuu kielisosiologiaan ja sosiolingvistiikkaan. Kielisosiologia ja sosiolingvistiikka on joskus ymmärretty synonyymeiksi, vaikka suuntaukset painottuvat eri tavoin: kielisosiologian tavoite on yhteiskunnan rakenteen ymmärtäminen kielen kautta, sosiolingvistiikka puolestaan keskittyy kielen rakenteiden ymmärtämiseen. (Chambers 2009; Nuolijärvi & Lappalainen 2020). Rajanveto kielisosiologian ja sosiolingvistiikan välillä ei ole kuitenkaan tarkka, sillä sosiolingvistiikassa yhteiskunnan rakenne on kuitenkin keskeisessä osassa tutkimusta (Nuolijärvi & Lappalainen 2020). Sosiolingvistiikan alalta tutkimukseni soveltaa kielellisten asenteiden tutkimusta, joten on merkityksellistä huomioida sosiolingvistinen tutkimusperinne. Tutkimukseni lähtökohta on kuitenkin enemmän kielisosiologinen, sillä tarkoitukseni on tarkastella merkityksiä, joita kielelliset asenteet tuottavat. Kielisosiologinen tarkastelu vaatii kielisosiologisten ja sosiolingvististen menetelmien yhdistelyä ja kehittämistä kulloisenkin analyysin tarpeisiin (Nuolijärvi & Lappalainen 2020), joten tutkimukseni kannalta on tarpeellista huomioida molemmat lähtökohdat.

Kielisosiologian tutkimus on alkanut Suomessa 1960-luvulla, jonkin verran aiemmin kuin sosiolingvistinen tutkimus. Tuolloin tutkittiin muun muassa suomenruotsalaisia sosiologisista lähtökohdista Erik Allardtin johtaman tutkimusryhmän toimesta. (Paunonen 2009: 558.) Kielenvaihtoa ja kielen säilyttämistä koskevaa tutkimusta on tehty kielisosiologian näkökulmasta. Kielivähemmistöt, joiden kielellä on vähemmän puhujia kuin enemmistökielellä sekä heikompi juridinen asema, kamppailevat kielensä säilymisen puolesta jatkuvasti. Kielisosiologian tutkimuksella onkin keskitytty juuri kielenvaihdon ongelmiin. (Nuolijärvi & Lappalainen 2020). Tässä tutkimuksessa kielisosiologinen lähestymistapa ilmenee erityisesti merkityksien tarkasteluna ja sen vertailuna, miten coda-aikuiset asennoituvat enemmistökieleen ja vähemmistökieleen.

Sosiolingvistiikka puolestaan tutkii sosiaalisten rakenteiden ja kielenkäytön välistä suhdetta (Nuolijärvi & Lappalainen 2020). Sosiolingvistinen tutkimus on ollut laaja-alaista ja monella tavalla määriteltyä, mutta keskeistä on ollut kielen kuvaaminen sosiaalisena ilmiönä ja syy-yhteyksien etsiminen kielenkäytön ja yhteiskunnallisen todellisuuden välillä (Nuolijärvi 2000: 14-15). Keskeiset tutkimuskohteet koskevat muun muassa kieliyhteisön variaatiota, kielen

muuttumista, kielen funktioita vuorovaikutuksessa, monikielisyyttä sekä kieliä koskevia asenteita ja käsityksiä (Nuolijärvi & Lappalainen 2020).

3 AINEISTO JA MENETELMÄT

3.1 Aineisto

Aineisto koostuu täysi-ikäisten codien kyselyvastauksista, jotka kerättiin Webropol-verkkokyselylomakkeella. Kyselyyn vastasi yhteensä 46 henkilöä, aineistokysymyksiin tuli 37 ja 38 vastausta. Analyysissäni keskityn kysymysten **21. Mitä suomen kieli merkitsee sinulle nykypäivänä? Kuvaile vapaasti ajatuksiasi ja tuntemuksiasi suomen kieltä kohtaan** (n=37) ja **23. Mitä suomalainen viittomakieli merkitsee sinulle nykypäivänä? Kuvaile vapaasti ajatuksiasi ja tuntemuksiasi suomalaista viittomakieltä kohtaan** (n=38) vastauksiin, sillä näiden kysymysten vastaukset olivat tutkimuskysymysten kannalta merkityksellisiä. Asenteita oli nähtävissä muistakin kyselyn kysymysten vastauksista, mutta laajan aineiston rajaamiseksi keskityn kysymysten 21 ja 23 tuottamaan aineistoon.

Kyselyllä voidaan selvittää ihmisten ajatuksia, tietoa, tekemistä ja kokemuksia (Vahatalo & Vehkalahti 2020), joten kysely sopi hyvin kielellisten asenteiden selvittämiseen. Lomakekysely valikoitui menetelmäksi erityisesti siksi, että uskoin sen olevan kohderyhmälle helpoin tapa osallistua tutkimukseen. Kysely sopi aineistonkeruumenetelmäksi myös siitä syystä, että kielentutkimuksessa on käytetty kyselyjä kielellisten asenteiden mittaamiseen (Vanhatalo & Vehkalahti 2020). Lisäksi oletin tavoittavani laajemman vastaajajoukon nopeammin kyselyn avulla. Jos olisin valinnut aineistonkeruumenetelmäksi haastattelun, olisi haastattelut koronaviruksen takia täytynyt pitää etähaastatteluina, josta olisi voinut aiheutua aikataulullisia haasteita. Kysely onkin ajankäytöllisesti tehokkaampi aineistonkeruumenetelmä kuin haastattelu (Tuomi & Sarajärvi 2009: 74). Toisaalta kyselyllä on menetelmänä myös omat haasteensa: jos vastaajat vastaavat kysymyksiin puolipakolla ilman selvää mielipidettä, voi vastausten luotettavuus kärsiä (Mielikäinen & Palander 2002: 89). Tämän

pyrin välttämään sillä, ettei mihinkään verkkokyselyn kysymykseen ollut pakollista vastata, vaan vastaaja pystyi siirtymään kysymyksestä toiseen ilman rajoitteita.

Kyselyssä kysyttiin yhteensä 26 kysymystä, jotka koostuivat monivalintakysymyksistä sekä avoimista kysymyksistä. Kysymykset koskivat laajasti vastaajien näkemystä kaksi- ja monikielisyydestä, suomen kielestä sekä suomalaisesta viittomakielestä. Kyselyn avulla selvitettiin muun muassa vastaajien kielellisiä asenteita, kieli-identiteettiä ja niiden rakentumista ja muutosta. Kysymällä suoraan ajatuksia ja tunteuksia vastaajat kuvailivat sitä, millaisina kieliä pitävät, sekä kertoivat henkilökohtaisesta asennoitumisestaan kieliin ja tunteistaan kieliä kohtaan. Kielellisiä asenteita onkin tutkittu muun muassa kansanlingvistiikan alueella siten, että eri kielimuotoihin liittyviä arvotuksia on kysytty kielenkäyttäjiltä suoraan (Nuolijärvi & Lappalainen 2020). Kyselyä rakentaessani otin huomioon myös jatkotutkimuksen mahdollisuuden, joten pyrin tekemään kyselystä mahdollisimman laajan.

Kyselyn kohderyhmäksi rajasin 18 vuotta täyttäneet, suomen kieltä ja suomalaista viittomakieltä lapsuudessaan omaksuneet kuurojen vanhempien (tai kuuron vanhemman) kuulevat lapset. Nykyinen kielitaito ei ollut merkityksellinen kyselyyn vastaamisen kannalta, jotta aineistoa kertyisi mahdollisimman laajasti eri näkökulmista. Kahden kielen rajaukseen päädyin saadakseni vertailukelpoista aineistoa kahdesta tutkimuksen kohteena olevasta kielestä. Huomioin kyselyssä myös muun kielitaidon muutamissa kysymyksissä, mutta rajauksella varmistin, että vastaajat ovat omaksuneet suomea ja suomalaista viittomakieltä lapsuudessaan. Ikärajaukseen päädyin puolestaan siksi, että kyselyssä kysyttiin kysymyksiä laajasti liittyen lapsuuteen ja aikuisuuteen.

Tein kyselystä ensin pilottiversion, johon vastasi 3 codaa. Kommenttien perusteella muokkasin kyselyä sopivammaksi kohderyhmälle, jonka jälkeen se jaettiin Kuurojen Vanhempien Kuulevien Lasten Yhdistyksen virallisella Facebook-sivulla codafinland sekä suljetussa Facebook-ryhmässä Kuurojen vanhempien kuulevat lapset. Codafinland-sivun sekä suljetun Kuurojen vanhempien kuulevien lasten ryhmän seuraajina ja jäseninä on niin kuuroja kuin kuulevia henkilöitä, mutta useat heistä ovat itse kuurojen vanhempien kuulevia lapsia, joten kohderyhmän tavoittaminen onnistui parhaiten näiden väylien kautta. Lisäksi kyselyn linkkiä jaettiin yksityisten henkilöiden toimesta heidän Facebook-sivuillaan, WhatsApp-viestien välityksellä sekä Kuurojen Vanhempien Kuulevat Lapset ry:n Instagram-tilillä Instagram Stories -ominaisuuden kautta. Kysely oli avoinna vastaajille viikon ajan, 8.2.-14.2.2021.

Kyselylomakkeen ensimmäisellä sivulla oli tiedote osallistujille, jossa kuvailtiin kyselyn sisältöä lyhyesti. Tiedotteen lopussa kerrottiin, että vastaamalla kyselyyn vastaaja antaa luvan vastauksien hyödyntämiseen tutkimustyössä. Kyselyn yhteydessä oli linkki tietosuojailmoitukseen. Vastaajilta ei kerätty suoria tunnistetietoja, mutta mainittiin tunnistamisen mahdollisuus vastaustietoja yhdistelemällä. Vastaajien oli

myös mahdollista jättää sähköpostiosoitteensa mahdollista jatkotutkimusta varten. Tietosuojailmoituksessa kerrottiin, että aineistoa käsitellään siten, ettei yksittäistä vastaajaa voi tunnistaa tutkimuksesta.

Aineisto käsitellään anonyymisti siten, ettei aineistoesimerkeissä ole näkyvissä tunnistetietoja. Lisäksi aineistoesimerkeistä on poistettu sellaiset kohdat, joista vastaajan voisi tunnistaa, kuten työhön tai perheeseen viittaavat yksilöivät ilmaisut. Päädyin menettelyyn, koska tutkittava kohderyhmä on suhteellisen pieni, ja täten yksittäiset osallistujat voisivat olla tunnistettavissa. Tutkimuskysymysteni puolesta ei ollut merkityksellistä vertailla vastauksia taustamuuttujien, kuten iän tai sukupuolen perusteella.

3.2 Menetelmät

Aineiston analysoinnin menetelmänä käytän laadullista sisällönanalyysiä. Laadulliset menetelmät sopivat sanallisista aineistoista koostuvien kyselyjen analysointiin (Vanhatalo & Vehkalahti 2020), joten menetelmä on omiaan aineistonani toimivien avoimien kysymysten vastauksien analyysiin. Laadullista sisällönanalyysiä käytetään perusanalyysimenetelmänä, jolla voidaan analysoida kirjoitettuun muotoon saatettua tekstiä systemaattisesti ja objektiivisesti (Tuomi & Sarajärvi 2018: 78–87). Laadullisen sisällönanalyysin menetelmistä hyödynnän teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä, jolla tarkoitetaan aineiston analyysiä aiempaa teoriaa, mallia tai kehystä apuna käyttäen (Tuomi & Sarajärvi 2018: 81). Teoriaohjaavan analyysimenetelmän valintaa perustelen sillä, että sovellan tutkimukseeni kielellisten asenteiden tutkimuksessa käytettyä kolmiosaista komponenttimallia, jonka olen esitellyt aikaisemmin teorian yhteydessä. Tutkimus ei ole kuitenkaan lähtökohdiltaan täysin sosiolingvistinen. Komponenttimallin lisäksi tutkimuksen taustalla vaikuttaa kielisosiologinen näkökulma.

Aineiston analyysissä olisi voinut mahdollisesti hyödyntää myös diskurssianalyysiä. Diskurssianalyysi olisi tarjonnut mahdollisuuden tarkastella aineistoa tarkemman kielellisen analyysin kautta. Diskurssianalyysissä painotetaan kuitenkin sosiolingvistikseen tutkimusperinteestä poikkeavasti luonnollisia aineistoja ja puhujan lausumien tuottamia merkityksiä (Pälli 1999: 127–128; Kantoluoto 2007: 8), joten aineistoni soveltuu suorien kysymysten tuottaman aineiston ansiosta erityisesti laadullisen sisällönanalyysin kautta tarkasteltavaksi. Lisäksi tutkimuksen tarkoitus on erityisesti tarkastella teemoja ja merkityksiä, joita molempien kielten osalta toistuu, sekä vertailla teemoja keskenään, jolloin sisällönanalyysi soveltui tarkoitukseen hyvin.

Aineiston jäsentelyssä olen hyödyntänyt vastausten luokittelua sekä teemoittelua laadullisen sisällöntutkimuksen menetelmien mukaisesti. Luokittelulla tarkoitetaan aineiston jaottelua luokkiin siten, että aineisto voidaan esittää laskettavassa

muodossa. Teemoittelu on luokittelun kaltaista analyysin jäsentelyä, mutta siinä keskitytään aineiston jaottelussa aihepiireihin, joita voidaan vertailla keskenään. (Tuomi & Sarajarvi 2018: 79.) Laadullisessa tutkimuksessa voidaan myös yhdistellä laadullisia ja määrällisiä menetelmiä: sanallisia tuloksia voidaan esittää tiivistäen määrällisin menetelmin (Vehkalahti 2014: 13). Tässä tutkimuksessa luokittelu tapahtui kyselyvastausten jaotteluna ensin kieliä kuvaileviin ilmauksiin ja kieliä koskeviin tunteisiin sen perusteella, miten vastaajat luonnehtivat kieliä. Luokittelun perusteella huomasin, että vastauksissa toistui samankaltaisia ilmauksia. Ilmauksien tarkemman tarkastelun myötä aineistosta onnistui teemojen erottelu. Teemat muodostuivat toistuvien tai samankaltaisten ilmauksien analysoinnin myötä. Kieltä kuvailevissa ilmauksissa toistuivat kielen *esteettisyyttä*, *monipuolisuutta*, *vaikeutta*, *harvinaisuutta*, *ainutlaatuisuutta* ja *hyödyllisyyttä* kuvailevat ilmaukset, joiden perusteella teemat muodostuivat. Ilmauksissa korostui kielten kuvailu niiden ominaisuuksien perusteella. Tunneilmauksissa puolestaan toistuivat ilmaukset *ylpeys*, *rakkaus*, *kiinnostavuus*, *erityisyys* ja *kieli rikkautena*, jotka nousivat tunneilmauksia koskeviksi teemoiksi. Tunneilmaukset luokiteltiin affektiivisten ja evaluoivien ilmausten perusteella. Teemoittelu oli sopiva valinta, jotta suomen kieleen ja suomalaisen viittomakieleen kohdistettuja asenteita pystyi vertailemaan keskenään pääosin samankaltaisia teemoja hyödyntäen. Lopuksi laskin esiintyneiden ilmauksien lukumäärät, ja sijoitin ne taulukkoon vertailun ja havainnollistamisen tueksi.

Teemojen tarkoituksenmukaisen vertailun vuoksi jätin aineistosta sellaiset vastaukset huomiotta, joista ei ollut tulkittavissa positiivista tai negatiivista asennoitumista, tai ne eivät käsitelleet aihepiireiltään tutkimuskysymysteni kannalta olennaisia asioita. Tästä syystä neutraaleja vastauksia, kielenkäyttötilanteita kuvaavia vastauksia tai esimerkiksi vain omaa kielitaitoa arvioivia vastauksia ei ole huomioitu analyysissä. Analyysiä tehdessä oli huomioitava myös kandidaatintyön rajallinen laajuus ja ajankäytölliset seikat, joten analyysi keskittyy tästäkin syystä rajatumpaan näkökulmaan. Analyysissä keskityn esittelemään kognitiiviseen ja evaluoivaan komponenttiin kuuluvia ilmauksia sen yhteydessä, mitä vastauksissa on kerrottu. Lisäksi pyrin lyhyesti tulkitsemaan vastaajien näkemyksiä eri teemoja koskien.

4 ASEENTEET SUOMEN KIELTÄ KOHTAAN

4.1 Näkemyksiä suomen kielestä

Suomen kieltä kuvailtiin esteettisesti miellyttäväksi kieleksi positiivisesti arvottavilla adjektiiveilla *kaunis* ja *hieno*. Kielen esteettisyyteen liitettiin näkemys kielen monipuolisuudesta, kuten esimerkit 1 ja 2 osoittavat:

1) *Hieno monipuolinen kieli.*

2) Suomen kieli on *ainutlaatuinen*, ja olen ylpeä siitä että se on minulle *natiivi* kieli. Suomen kieli on *kaunista, monipuolista*.

Esteettisiä ilmauksia sisältävät vastaukset olivat usein sellaisia, joissa esteettisyyteen liitettiin muitakin arvottavia ilmauksia, kuten *monipuolinen* ja *ainutlaatuinen*. Kielen *hienous* ja *kauneus* osoittavat sen, että kieltä pidetään miellyttävän kuuloisena tai näköisenä kielenä. Herlin (2002) on todennut havainnollistaessaan kielen kauneuden tavoittelua, että suomen kielen kauneus perustuu sen statukseen äidinkielenä, ja käsitys perustuu subjektiivisuuteen (Herlin 2002: 425). Kielen kauneus perustuukin esimerkissä 2 mahdollisesti juuri tähän subjektiiviseen käsitykseen äidinkielen kauneudesta, sillä esimerkissä mainitaan ylpeys *natiiviudesta*. Muun muassa Gustafsson (2005: 32) liittää tutkimuksessaan nuorten asenteista suomen kieltä kohtaan tällaiset *hienon* ja *kauniin* kaltaiset affektiiviset ilmaukset osaksi kielen arvostusta. Codien asenteet näyttäytyvät esteettisten ilmauksien osalta samanlaisena: suomen kielen esteettisyyttä pidetään arvossa.

Kieltä kuvailtiin myös arvottavalla adjektiivilla *ainutlaatuinen* (ks. esimerkki 2). Ainutlaatuisuudella korostetaan kielen yksilöllisyyttä. Kielen ainutlaatuisuudella osoitettiin sen merkitystä erityisessä asemassa olevana kielenä, ja siten arvotettiin kieli hyvin positiivisesti. Esimerkissä 2 luonnehditaan kieltä myös esteettiseksi, ja kieleen

liitetään tunne ylpeydestä, jolloin ainutlaatuisuuden henkilökohtainen merkitys korostuu.

Kielen monipuolisuutta ilmaistiin kuvailevilla adjektiiveilla *monipuolinen*, *monimuotoinen* ja *rikas*. Esimerkissä 3 kieltä kuvataan rikkaaksi:

3) Suomen kieli on *rikas ja rakas* kieli, niin kuin aina on ollut. --

Rikkaalla kielellä viitataan kielen monipuolisuuteen esimerkkien 1 ja 2 kaltaisesti. Ilmaus esiintyi aineistossa esimerkin 3 tapaan sanaparin *rikas ja rakas* yhteydessä kahdesti, josta voidaan tulkita, että ilmaus on jokseenkin vakiintunut tapa kuvailla positiivista asennoitumista johonkin asiaan, tässä tapauksessa suomen kieleen. Näkemys kielen monipuolisuudesta esiintyi usein arvottavien adjektiivien yhteydessä, kuten esimerkeistä 1, 2 ja 3 on huomattavissa. Kielen monipuolisuuden kuvaamisella asennoidutaan positiivisesti erityisesti kielen ilmaisuvoimaisuuteen.

Kielen vaikeutta kuvaillaan esimerkeissä 4 ja 5. Esimerkeistä on huomattavissa asenneadjektiivi *vaikea*, mutta esimerkit osoittavat kahtalaista asennoitumista kielen vaikeuteen:

4) Suomenkieli on vieläkin *vaikeaa* ja *se harmittaa kirjoitaessa*. Se sujuu kyllä, mutta sen oppiminen on niin *tuskaista*. Esseiden ja virallisten papereiden kirjoittaminen jää aina deadlineen saakka, koska tietää et suomenkieli on niin *huono*. *Puhuminen sujuu hyvin*.

5) Se on yksi äidinkielistäni. On *hauskaa*, että äidinkielenä on kieli, joka on niin *harvoinainen, vaikea* ja *jolla on vähän käyttäjiä*.

Esimerkistä 4 on nähtävissä negatiivista asennoitumista kieleen. Suomen kieltä kuvaillaan negatiivisesti arvottavin ilmauksin *vaikeaksi*, oppimista *tuskaiseksi* ja kielitaitoa *huonoksi*. Esimerkissä yhdistetään näkemykset erityisesti kirjoitettuun kieleen tunnekausatiivisella ilmauksella *se harmittaa kirjoittaessa*, mutta puhumiseen suhtaudutaan positiivisesti ilmauksen *puhuminen sujuu hyvin* myötä. Esimerkin 4 näkemys vaikeasta kielestä perustuu siis henkilökohtaiseen kokemukseen erityisesti kielen oppimisen vaivalloisuudesta, ei niinkään itse kielestä. Haakana ja Mäntynen (2002) ovat todenneet, että negatiivisetkin tunneilmaukset kertovat myös kielen merkityksellisyydestä siksi, että kieleen kiinnitetään huomiota (Haakana & Mäntynen 2002: 310). Esimerkissä *vaikeudella* osoitetaan siten myös kielen merkitystä itselle.

Esimerkissä 5 kuvaillaan vaikeutta eräänä kielen ominaisuutena. Positiivista asennoitumista osoitetaan *hauskuudella*, johon esimerkin näkemys perustuu. Kieltä pidetään siis vaikeana, mutta se koetaan positiiviseksi ja kieltä yksilöiväksi piirteeksi yhdessä harvinaisuuden kanssa. Gustafsson (2005: 32) on tehnyt tutkimuksessaan samanlaisen huomion: *vaikeudella* voidaan osoittaa myös positiivista asennoitumista kieleen, kun kielen osaaminen nähdään harvinaisena taitona.

Kieltä luonnehditaan *harvinaiseksi* kieleksi samassa esimerkissä 5. Tunne suomen kielestä harvinaisena kielenä perustuu kielen puhujamääriin suhteessa muihin

kieliin, kuten esimerkin 5 kuvaus *käyttäjien vähydestä* osoittaa. Östen Dahlin (2008) mukaan suhteessa muihin eurooppalaisiin kieliin suomen kieli on uralilaisiin kieliin kuuluvana vähemmistöasemassa, ja muiden eurooppalaisten kielten hallitessa länsimaista kulttuuria on suomen kieli nähty eksoottisena. Eksoottisuus voidaan toisaalta nähdä positiivisena, kun halutaan korostaa omaa erilaisuutta. Uralilaisten kielten puhujat ovat itse painottaneet kielten erityislaatuisuutta. (Dahl 2008: 1–13.) Esimerkin 5 adjektiivi *harvinainen* viittaakin siis asiayhteydessään positiiviseen asennoitumiseen.

4.2 Suomen kielen herättämiä tunteita

Kielen tärkeyttä kuvailtiin asenneadjektiivilla *tärkeä* ja sen komparatiivimuodolla *tärkeämpää*. Kielen tärkeyttä kuvailtiin myös adjektiivilla *korvaamaton*. Tärkeyttä kuvailtiin erilaisissa asiayhteyksissä, joista esimerkkeinä seuraavat:

- 6) Suomen kieli on minulle *tärkeä* kieli ajattelun ja tunteiden ilmaisemisessa sekä työkieleni [ammattissa]. Rakastan kaikkea suomen kieleen liittyvää kieliopista kielikuviin. Kieli on minulle intohimo
- 7) Suomen kieli on minulle nyt paljon *tärkeämpää* koska omassa elämässä se ei ole enää itsestäänselvyys, koska käytän englantia useammin. Koulusta lähdön jälkeen suhteeni suomen kieleen on nyt positiivisempi luultavasti johtuen siitä, että sitä ei enää arvostella.
- 8) suomalaisten yhteinen tapa ilmaista itseään, valtava osa kulttuuriperintöä murteineen päivineen. *Korvaamaton*.

Esimerkissä 6 suomen kielen tärkeyttä korostetaan itseilmaisun yhteydessä. Kieli on *tärkeä*, koska se on merkityksellinen ajattelun ja tunteiden ilmaisun välineenä. Esimerkissä 7 pohditaan kielen tärkeyttä suhteessa aiempaan kokemukseen. Ilmauksella *tärkeämpää* kuvataan kielen olevan tärkeämpi kuin ennen, jota perustellaan sillä, ettei se ole enää itsestäänselvyys. Esimerkissä osoitetaan myös positiivisempi asennoituminen kieleen sen kautta, ettei se ole enää arvostelun kohde. Esimerkissä 8 kielen tärkeyttä kuvaillaan *korvaamattomuudella*. Näkemystä perustellaan kytkemällä kieli kulttuuriin tekijöihin kuvauksella suomalaisten yhteisestä kielestä ja kulttuuriperinnöstä, eli kieli koetaan yhteisölle merkityksellisenä. Esimerkkien kautta on huomattavissa, että kielen tärkeyttä perustellaan erilaisten näkemysten kautta. Kielen tärkeydellä ilmaistiin kaikissa yhteyksissä positiivista asennoitumista kieleen. Suomen kieli on tärkeä yhtäältä henkilökohtaisesti ja toisaalta yhteisöllisesti ja kulttuurisesti.

Suomen kieltä kohtaan tunnettiin myös ylpeyttä. Arvottavaa adjektiivia *ylpeä* ja adverbia *ylpeästi* käytettiin silloin, kun kuvailtiin tunnetta liittyen äidinkielisyyteen ja kielitaitoon, kuten esimerkit 9 ja 10 osoittavat:

- 9) Suomen kieli on se kieli jolla parhaiten ilmaisen itseäni. Se on tunnekieleni ja selkeästi vahvoin osaamistani kielistä. Suomen kielen taito on minulle iso ja tärkeä asia. Olen suomen kielestä ja sen taidostani *ylpeä*

10) Suomen kieli on äidinkieli ja hieno sellainen. Olen *ylpeästi* suomen kielinen mutta olen ylpeä myös muiden kielten osaamisesta.

Esimerkissä 9 on nähtävissä positiivinen asennoituminen kieleen ja kielitaitoon. Kieltä ja sen taitoa kuvaillaan runsain arvottavin ilmaisuin, jotka vahvistavat ylpeyden tunnetta. Esimerkissä 10 ollaan ylpeitä äidinkielisyydestä, mutta liitetään ylpeyden tunne myös muihin osattuihin kieliin. Esimerkki osoittaa siis kokonaisvaltaista ylpeyden tunnetta osatuista kielistä. Ylpeyttä tunnettiin kaikkien vastausten osalta äidinkielisyydestä ja kielitaidosta. Koska äidinkieli on kieli, joka on jotakin omaa, jota osataan, on ylpeys kielestä tulkittavissa itsetuntoa vahvistavaksi asiaksi.

Rakkaus kieltä kohtaan -teemaan sisältyy tunneverbi *rakastaa* ja arvottava adjektiivi *rakas*, kuten seuraavista esimerkeistä on nähtävissä:

11) *Toinen rakkaista äidinkielistäni.*

12) Suomen kieli on *rakas* kaikkine rikkauksineen.

13) *Rakastan leikkiä sanoilla ja pyöritellä niitä leikkisiksi lauseiksi, väännellä ja käännellä, makustella merkityksillä.*

Esimerkissä 11 ja 12 ilmauksella *rakas* kuvataan kielen henkilökohtaista merkitystä. Esimerkki 11 ilmaisee suomen kielen olevan *toinen* rakkaista äidinkielistä, jolla osoitetaan myös toisen kielen merkitystä itselle. Esimerkissä 12 viitataan vain suomen kieleen sekä sen rikkauksiin, eli kielen ilmaisuvoimaan. Esimerkin 13 ilmaus *rakastan leikkiä sanoilla* kertoo puolestaan suhtautumisen siihen, mitä kielellä voi tehdä. Esimerkissä käytetään runsaasti frekventatiiviverbejä: *pyöritellä, väännellä, käännellä* ja *makustella* kuvaavat positiivista asennoitumista kielen mahdollistamaan toimintaan. Esimerkissä osoitetaan kirjaimellisen ilmaisun kautta se, että kieltä rakastetaan. On siis nähtävissä, että rakkautta koettiin itse kielen lisäksi kaksikielisyydestä juontuvaan rakkauteen, ja siihen, mitä kielellä voi tehdä.

Kielen kiinnostavuus oli huomattavissa vastauksista, joissa pohdittiin kielen tarjoamia mahdollisuuksia. Teemaan huomioin tunnekausatiivisen verbin *kiinnostaa* sekä kielen *oppimisen* tai *käyttämisen halua* ilmaisevat kuvaukset. Vain kielenkäyttötilanteita kuvaavia ilmauksia ei ole huomioitu. Kielen kiinnostavuuteen liitettiin myös tunne rakkaudesta, kuten rakkaus-teemassa tuli ilmi (ks. esimerkki 13). Esimerkissä 14 ilmaistaan kiinnostus kielelliseen ilmaisuun:

14) [Työhöni] liittyen olen *kiinnostunut* kielellisistä ilmaisuista ja sen monimuotoisuudesta

Esimerkissä 14 kielen kiinnostavuutta perustellaan työn puolesta. Kielen kiinnostavuuteen liitetään sen ilmaisuvoima ja monipuolisuus. Esimerkeissä 13 ja 14 on nähtävissä kiinnostus siihen, mitä kielellä voi tehdä. Kielen kiinnostavuus määrittyy siis sillä, että positiivinen asennoituminen kieleen aikaansaa toimintaa, eli kieltä halutaan käyttää.

5 ASEENTEET SUOMALAISTA VIITTOMAKIELTÄ KOHTAAN

5.1 Näkemyksiä suomalaisesta viittomakielestä

Suomalaista viittomakieltä luonnehdittiin esteettiseksi kieleksi positiivisesti arvottavilla adjektiiveilla *hieno* ja *upea*:

- 15) *Arvostan viittomakieltä, se on hieno kieli. Suosittelen viittomakieltä kaikille. Itse olen kiinnostunut kielestä ja yritän oppia sitä koko ajan lisää. Olen iloinen kun olen päässyt viittomakieliseen työpaikkaan jossa mulla on mahdollisuus oppia viittomakieltä koko ajan lisää.*
16) *Se on upeaa katseltavaa, kun esim tulkki viittoon täydellisen hyvin.*

Esimerkissä 15 kielen hienouteen liitetään arvostus kieltä kohtaan. Esimerkissä 16 kieltä pidetään *upeana katseltavana*, josta on tulkittavissa kielen esteettinen ulottuvuus. Esimerkissä mainitaan *täydellisen hyvin* viittominen, eli vastauksessa liitetään kielen esteettisyyden arvostus kielen osaamiseen. Esimerkkien perusteella on huomattavissa, että esteettisyys käsitetään positiiviseksi ominaisuudeksi kielessä, ja kielen esteettisyyttä pidetään arvossa.

Suomalainen viittomakieli käsitettiin myös monipuoliseksi kieleksi. Monipuolisuuden viitattiin kuvailevalla adjektiivilla *rikas*:

- 17) *Rikas kieli, hienoa osata ja edelleen nähdä kuinka VK kehittyy kuten muutkin kielet.*

Esimerkissä 17 kuvaillaan kieltä rikkaaksi, jolla kuvataan kielen ilmaisuvoimaa. Esimerkissä todetaan, että on hienoa nähdä kielen *kehittyvän kuten muutkin kielet*. Ilmauksella voidaan viitata kielen elinvoimaisuuteen; kieli ei ole staattisessa tilassa, vaan muuttuu jatkuvasti, eli siten myös kielen ilmaisuvoima lisääntyy. Koska viittomakielet ovat luonnollisia, produktiivisia kieliä, muuttuvat ne yhtä lailla kuin

puhutut kielet. Suomalainen viittomakieli on parantuneen asemansa myötä muuttunut ja kieleen on tullut lisää viittomia. (Malm & Östman 2000: 16). Tämä esimerkin 17 käsitys kielen *kehittymisestä* ja monipuolisuudesta perustuu siis havainnoille, joita kielen kehittymisestä on tehty.

Kielen harvinaisuuden teema esiintyi adjektiivin *harvinainen* myötä esimerkissä 18, kun pohdittiin kielen osaamisen yleisyyttä:

18) Tulonlähde ja *melko harvinainen* taito, josta olen tietenkin jokseenkin ylpeä

Esimerkissä 18 harvinaisuuteen liitetään intensiteettiä kuvaava partikkeli *melko*, eli kielen osaamista pidetään suhteellisen harvinaisena. Esimerkissä ei ilmaista siis varmuutta siitä, onko kielen osaaminen todellisuudessa harvinaista. Käsitys harvinaisuudesta voi kuitenkin perustua kielen käyttäjämääriin: vähemmistökielellä suomalaisella viittomakielellä on noin 5 500 äidinkielistä käyttäjää (Kuuroiden Liitto 2021), eli vähemmistökielen asema voi vaikuttaa käsitykseen kielen harvinaisuudesta. Harvinaisuus on tässä yhteydessä käsitettävissä positiivista asennetta ilmaisevaksi ominaisuudeksi, sillä esimerkin 18 vastauksessa mainitaan ylpeyden tunne harvinaisuuden ohella.

Kieleen liitettiin myös kuvaileva adjektiivi *hyödyllinen*, jolla osoitettiin kielen tuottamaa hyötyä, kuten esimerkit 19 ja 20 osoittavat:

19) - - Olen oppinut arvostamaan ja rakastamaan viittomakieltä, sillä se on ihan *älyttömän hyödyllinen* kieli. [Henkilökohtaista kuvausta] - - uskon että hän voi oppia suomen viittomakielen todella helposti ilman että hänen tarvitsisi tietää yhtään suomea.

20) - - Viittomakieli on keskeinen osa identiteettiäni ja tunnekielen lisäksi *hyödyllinen* taito esimerkiksi *työelämässä*.

Esimerkissä 19 kuvataan kielen henkilökohtaisen merkityksen kasvamista kielen tarjoaman hyödyn vuoksi. Ilmausta vahvistetaan intensiteettiä kuvaavalla ilmauksella *älyttömän*, jolla korostetaan käsitystä kielen hyödyllisyydestä. Esimerkissä pohditaan hyötyä myös sen kautta, että kieli koetaan helpommaksi kuin suomen kieli. Hyödyllisyyteen kytketään siis käsitys kielen omaksumisen nopeudesta verrattuna suomen kieleen. Esimerkissä 20 pohditaan kielitaidon tuottamaa hyötyä elämässä, johon viitataan esimerkillä *työelämä*. Kieli koetaan siis erilaisia mahdollisuuksia tuottavaksi tekijäksi. Hyödyllisyydellä kuvataan positiivista asennoitumista kieleen sen oppimisen sekä sen tarjoamien mahdollisuuksien kautta.

5.2 Suomalaisen viittomakielen herättämiä tunteita

Kielen tärkeyttä kuvailtiin asenneadjektiivin *tärkeä*, siitä johdetun ominaisuudennimen *tärkeys* ja adjektiivin *korvaamaton* kautta. Tärkeyden teemaan huomioin myös

arvottavan adjektiivin *ihana*. Tärkeyteen liitettiin erilaisia näkemyksiä, joiden moninaisuus on huomattavissa esimerkkien 21, 22 ja 23 kautta:

21) On *erityisen tärkeä*

22) Suomalainen viittomakieli on minulle nyt aikuisena *yksi tärkeimmistä voimavaroista*. Nyt kun sitä tulee käytettyä harvemmin sen *tärkeys* minulle korostuu vieläkin enemmän. Se tuo minulle usein turvan tunteen, koska se merkitsee paljon enemmän kuin muut kielet. Siihen liittyy lapsuus, turva ja ihan toinen kulttuuri.

23) kuurojen suomalaisten yhteinen tapa ilmaista itseään, valtava osa kulttuuriperintöä. *Korvaamaton*.

Esimerkissä 21 kieltä luonnehditaan *tärkeäksi*, jonka intensiteettiä vahvistetaan ilmauksella *erityisen*. Esimerkissä ei osoiteta syytä sille, miksi kieli on tärkeä. Aineistossa tämänkaltaisia luonnehdintoja oli useampia. Kieli on merkityksellinen, mutta syytä sille ei joko osata tai haluta sanoa. Esimerkissä 22 tärkeyden kerrotaan voimistuneen, sillä sitä ei käytetä enää yhtä usein. Kielen kuvataan olevan myös *yksi tärkeimmistä voimavaroista*, jolla viitataan jonkinlaiseen kielen tuottamaan henkiseen pääomaan. Esimerkissä 23 kieltä kuvataan *korvaamattomaksi*, jonka yhteydessä pohditaan kielen merkitystä kulttuurisesti. Myös esimerkissä 22 on nähtävissä kulttuurin merkitys. Viittomakieltä pidetäänkin viittomakielisen vähemmistöyhteisön tärkeimpänä sirteenä (Malm & Östman 2000: 13), joten on luonnollista, että codat pohtivat kulttuurin tärkeyttä kielen yhteydessä. Kuten todettua, kieli koetaan eri syistä tärkeäksi, mutta tärkeyden kautta ilmaistaan erityisen positiivista asennoitumista kieleen.

Kieltä pidettiin myös *erityisenä* kielenä, jotka osoitettiin yhdyssanojen *erikoistaito* ja *spesiaalijuttu* kautta esimerkeissä 24 ja 25:

24) Tunnen olevani *erityinen* koska voin käyttää viittomakieltä. Olen valtavan ylpeä tästä *erikoistaidosta*.

25) Suomalainen viittomakieli on *oma spesiaalijuttuni*, josta olen ylpeä. Kieli merkitsee minulle *erilaisuuden* rikkautta ja monien sellaisten tunteiden ja asioiden ilmaisemista, joita suomen kielessä on vaikea sanoittaa. – –

Esimerkin 24 *erikoistaito* viittaa siihen, että kielen osaaminen on jotakin sellaista, mitä kaikki eivät osaa. Näkemys voi johtua kielen vähemmistöasemasta tai sen poikkeavuudesta verrattuna puhuttuihin kieliin. Esimerkissä 25 *spesiaalijuttua* määrittää adjektiivi *oma*, jolla ilmaistaan omistajuutta. Esimerkissä viitataan kielen ja sen taidon olevan siis jotakin sellaista, mitä kaikilla ei ole. Esimerkissä 24 ja 25 on molemmista nähtävissä kokemus *erityisyydestä* ja *erilaisuudesta*, joihin liitettiin ylpeyden tunne. Erityisyys-teema osoittaa juuri positiivista asennoitumista kieleen, sillä erityisyyttä ei kuvailtu negatiivisten ilmausten yhteydessä, vaan erityisyys nähtiin ylpeydenaiheena.

Kieli herätti myös kiinnostusta, jota ilmaistiin haluna käyttää kieltä ja oppia sitä lisää. Kiinnostavuutta kuvattiin adjektiivistuneella partisiipilla *kiinnostunut*, ja erilaisin *oppimisen* ja *käyttämisen halua* kuvaavin ilmauksin. Vastauksista oli tulkittavissa samantyyppisiä ilmauksia runsaasti, joissa kuvailtiin vain kielenkäyttötilanteita, eivätkä

ne sisältäneet varsinaisesti evaluoivia ilmauksia. Tästä syystä kielenkäyttötilanteita kuvaavat vastaukset on jätetty huomiotta. Esimerkit 26 ja 27 kuvaavat kiinnostusta kieleen evaluoivin ilmauksin:

26) Itse olen kiinnostunut kielestä ja yritän oppia sitä koko ajan lisää. – –

27) – – Rakastan käyttää kieltä ja pohtia ja keskustella siitä muiden kanssa. Tykkään myös oppia uusia viittomia. – –

Esimerkissä 26 kuvataan *kiinnostusta* kielestä ja sen *oppimisen yrittämistä*. Esimerkissä 27 ilmaistaan myös halua oppimiseen ilmauksella *tykkään myös oppia uusia viittomia*, jonka lisäksi ilmaistaan *rakkautta* kielen *käyttöä*, sen *pohtimista* ja siitä *keskustelua* kohtaan. Esimerkissä esiintyy siis runsaasti aktiivista toimintaa osoittavia verbejä, joilla kuvataan kiinnostusta kielestä. Molemmista esimerkeistä on huomattavissa, että kiinnostuksen kautta osoitetaan positiivista asennoitumista kielen kanssa toimimiseen.

Rakkauden tunnetta ilmaistiin arvottavalla adjektiivilla *rakas* sekä tunneverbillä *rakastaa*. Aineiston perusteella rakkautta tunnettiin yhtäältä kielen kanssa toimimisesta (ks. esimerkki 27) ja toisaalta kielestä itsestään, kuten esimerkeistä 28, 29 ja 30 nähdään:

28) Toinen rakkaista äidinkielistäni.

29) Rakastan toista kieltäni ja koen sen rikkautena ja vahvuutena.

30) Viittomakieli on erittäin *rakas* kieli minulle jo vanhempien vuoksi. – –

Esimerkeissä 28 rakkautta ilmaistaan suomalaisen viittomakielen lisäksi myös toisesta kielestä. Esimerkki 29 kohdistaa rakkauden juuri suomalaiseen viittomakieleen. Molemmista esimerkeistä on huomattava viittaus *toiseen* kieleen. Vastaajat viittaavat tuntemuksillaan siis kaksikielisyydestä johtuvaan toisen kielen rakastamiseen. Esimerkissä 30 kuvataan rakkautta suhteessa perheeseen. Kieli yhdistetään osaksi perhettä, sillä codat voivat käyttää viittomakieltä kotona kuurojen vanhempien kanssa. Rakkauden tunne kohdistuu kaikkien vastausten osalta kielen lisäksi mahdollisesti myös kotiin ja kulttuuriin, sillä kieli voidaan yhdistää osaksi niitä.

Ylpeyttä kielestä kuvailtiin arvottavalla adjektiivilla *ylpeä*. Ylpeyttä koettiin kielitaidosta, itse kielestä ja kaksikielisyydestä, kuten seuraavista esimerkeistä on tulkittavissa:

31) Toinen äidinkieleni. Olen *ylpeä* kyseisestä *taidosta*. Käytän viittomakieltä [perheeni] kanssa

32) Se on *ylpeydenaihe*. Ja osaan kertoa siitä tarvittaessa, ja korjata *vääriä uskomuksia* liittyen viittomakieleen ja kuuroihin. Ymmärrän että yhteiskunta ei ole tasapuolinen kaikille

33) Olen *ylpeä* siitä että saan edes osittain omaksua kaksikielisyyden statuksen ja että minulla on *taito kommunikoida* suomalaisella viittomakielellä. Toivoisin että taito pysyisi paremmin hallussa ja saisin käyttää sitä säännöllisemmin.

Ylpeyden tunnetta ilmaistiin monen vastauksen yhteydessä. Esimerkistä 31 ja 33 huomataan, että *kielitaito* on ylpeyttä määrittävä tekijä. Esimerkissä 32 ylpeyttä koetaan kielestä itsestään. Esimerkissä kuvataan viittomakielen ja kuurojen asemaa suhteessa valtaväestöön. Ylpeyden voidaan tulkita johtuvan viittomakielen asemasta vähemmistökielenä, jonka eteen ollaan valmiita myös toimimaan, kuten esimerkin ilmaus *osaan kertoa siitä tarvittaessa, ja korjata vääriä uskomuksia* osoittaa. Ylpeyttä suomalaisesta viittomakielestä tunnettiin siis kielestä itsestään ja kielitaidosta, mutta myös siitä vähemmistöstä, jota kieli edustaa. Ylpeyden tunne on siis yhdistettävissä myös kulttuuriin tekijöihin.

Kieli rikkautena -teema esiintyi useassa suomalaista viittomakieltä koskevassa vastauksessa. *Rikkaus*-ominaisuudennimellä kuvattiin kielen tuomaa pääomaa tai lisäarvoa elämään. Rikkauden teema on luokiteltavissa tunteita ilmaisevaksi teemaksi, koska sillä kuvataan tunnetta kielen tuomasta henkisestä vauraudesta, kuten esimerkeistä 34 ja 35 nähdään:

34) Äidinkieltä. Tämä on rikkaus jota ilman en olisi minä.

35) Pidän viittomakieltä äidinkielenäni vaikken hallitse sitä yhtä hyvin kuin suomen kieltä ja se on myös maistraatissa merkitty äidinkielekseni. Pidän sitä *rikkautena* ja aio opettaa myös tulevat lapseni viittomaan, koska haluan että he voivat kommunikoida isovanhempiensa kanssa, eli kuurojen vanhempieni.

Esimerkissä 34 tunne rikkaudesta liitetään osaksi itseä. Esimerkissä kuvataan rikkaus pääomaksi, jota perustellaan ilmauksella *jota ilman en olisi minä*. Suomalaista viittomakieltä pidetään siis osana identiteettiä *äidinkielisyyden* takia. Esimerkissä 35 viitataan myös *äidinkielisyyteen*, vaikka kielitaitoa ei koetakaan suomen kielen veroiseksi. Rikkaudella tarkoitetaan esimerkissä siis kaksikielisyyden tuomaa pääomaa. Kieli rikkautena -teeman vastaukset ovat linjassa Ruipon (2018) tutkimuksen kanssa, jossa hän totesi, että codat pitävät viittomakielisen yhteisön kulttuurista pääomaa rikkautena (Ruippo 2018: 56). Kielen ja kulttuurin siteen vuoksi voidaan tulkita, että rikkautella tarkoitetaan sellaista positiivisesti arvottuvaa pääomaa, jota suomalainen viittomakieli ja viittomakielinen kulttuuri tuo codien elämään.

6 TULOSTEN ESITTELY

Tulokset suomen kielen ja suomalaisen viittomakielen osalta olivat hyvin yhtäläisiä asennoitumisen näkökulmasta: lähes kaikki vastaukset osoittivat positiivista asennoitumista molempiin kieliin. Negatiivisia asenteita osoittavia vastauksia ei esiintynyt aineistossa kuin yksi. Seuraavassa taulukossa (Taulukko 1) on esitelty molempia kieliä koskevat kuvailevat ilmaisut teemoittain.

TAULUKKO 1 Suomen kieltä ja suomalaista viittomakieltä kuvailevia ilmauksia (lkm.)

Teema (kieltä kuvailevat ilmaukset)	Suomen kieli	Suomalainen viittomakieli
Esteettisyys <i>pos.</i>	hieno (3), kaunis (2)	hieno (2), upea (1)
Monipuolisuus <i>pos.</i>	monipuolinen (2), monimuotoinen (1), rikas (2)	rikas (1)
Vaikeus <i>neg. & pos.</i>	vaikea <i>neg.</i> (1) vaikea <i>pos.</i> (1)	-
Harvinaisuus <i>pos.</i>	harvinainen (1)	harvinainen (1)
Ainutlaatuisuus <i>pos.</i>	ainutlaatuinen (1)	-
Hyödyllisyys <i>pos.</i>	-	hyödyllinen (2)
	yht. 14	yht. 7

Suomen kieltä kuvailtiin *esteettiseksi*, *monipuoliseksi*, *vaikeaksi*, *harvinaiseksi* ja *ainutlaatuiseksi* kieleksi. Suomalaista viittomakieltä kuvailtiin puolestaan *esteettiseksi*, *monipuoliseksi*, *harvinaiseksi* ja *hyödylliseksi* kieleksi. Suomen kieltä luonnehdittiin kuvailevin ilmauksin 50 % enemmän kuin suomalaista viittomakieltä. *Vaikeuden* teema ei esiintynyt suomalaisen viittomakielen osalta kertaakaan, eikä kielen *hyödyllisyyteen* liittyviä ilmauksia esiintynyt suomen kielen vastausten osalta. Suomen kieli käsitettiin

erityisesti *monipuoliseksi* (n=5) ja *esteettiseksi* (n=3) kieleksi, kun taas suomalaisen viittomakielen ominaisuuksiksi huomioitiin eniten *esteettisyys* (n=3) ja *kielen hyödyllisyys* (n=2).

Taulukossa 2 on kuvattu tunneilmauksia koskevat teemat ja teemoja koskevien ilmauksien lukumäärät.

TAULUKKO 2 Suomen kieleen ja suomalaiseen viittomakieleen liitettyjä tunneilmauksia (lkm.)

Teema (tunneilmaukset)	Suomen kieli	Suomalainen viittomakieli
Tärkeys <i>pos.</i>	tärkeä (5), korvaamaton (1)	tärkeä (3), ihana (1) korvaamaton (1)
Ylpeys <i>pos.</i>	ylpeä (3)	ylpeä (8)
Rakkaus <i>pos.</i>	rakas (3), rakastaa (2)	rakas (3), rakastaa (3)
Kiinnostavuus <i>pos.</i>	kiinnostava (1), halu oppia kieltä (1), halu käyttää kieltä (4)	kiinnostava (1), halu käyttää kieltä (6), halu oppia kieltä (5)
Erityisyys <i>pos.</i>	-	erikoistaito (1), spesiaalijuttu (1)
Kieli rikkautena <i>pos.</i>	-	rikkaus (5)
	yht. 20	yht. 38

Suomen kielen osalta esiintyi tunneilmauksien teemat *tärkeys*, *ylpeys*, *rakkaus* ja *kiinnostavuus*. Suomalaisen viittomakielen tunneilmaukset on luokiteltu teemoihin *tärkeys*, *ylpeys*, *rakkaus*, *kiinnostavuus*, *erityisyys* sekä *kieli rikkautena*. Tunneilmauksia esiintyi suomalaisen viittomakielen osalta 47 % enemmän kuin suomen kielen osalta. Suomen kieltä ei kuvailtu *erityisyyden* tai *rikkauten* teemaan kuuluvilla ilmauksilla. Suomen kieleen liitettyjä tunteita esiintyi eniten *kiinnostavuuden* (n=6) ja *tärkeyden* (n=6) teemojen osalta, suomalaista viittomakieltä kohtaan ilmaistiin määrällisesti eniten *kiinnostavuuden* (n=12) ja *ylpeyden* (n=8) teemoihin kuuluvia tunteita.

Kokonaisuudessaan vastauksista oli nähtävissä enemmän tunneilmauksia (n=58) kuin kuvailevia ilmauksia (n=21): 73 % yhteenlaskettujen ilmauksien määrästä (n=79) oli tunteita koskevia. Kieltä kuvailevien ilmauksien osuus oli puolestaan 27 % yhteenlasketuista ilmauksista. Vastaajat kertoivat kielistä siis selkeästi enemmän tunneilmauksin kuin kuvailevin ilmauksin. On kuitenkin huomioitava, että kysymyksenasettelu toisaalta ohjasi tunneilmauksiin, sillä kysymyksissä pyydettiin vastaajia kertomaan kielten merkityksiä itselle ja tunteiksi kieliä kohtaan.

7 PÄÄTELMÄT JA POHDINTA

Tutkimukseni tarkoitus oli selvittää, millaisia kielellisiä asenteita coda-aikuiset osoittavat lapsuudessa omaksumiinsa kieliin, suomeen ja suomalaiseen viittomakieleen. Aineistoa lähestyin kielellisten asenteiden kolmiosaisen komponentin kognitiivisen ja evaluoivan komponentin kautta, eli tarkastelin, millaisina kielinä vastaajat pitävät suomea ja suomalaista viittomakieltä, sekä millaisia tunteita kielet vastaajissa herättää. Analyysin tulokset on esitelty kokoavasti luvussa 6. Analyysin myötä sain vastauksen pääkysymykseeni siitä, millaisia asenteita coda-aikuisilla on suomea ja suomalaista viittomakieltä kohtaan: kävi ilmi, että asenteet olivat varsin positiivisia molempia kieliä kohtaan niin kielten kuvailun kuin tunneilmauksienkin osalta. Lisäksi selvisi, että kieliin suhtauduttiin ennakko-oletusteni mukaisesti hieman eri tavoin: suomen kieltä luonnehdittiin enemmän kieltä kuvailevin ilmauksin kuin suomalaista viittomakieltä, suomalaiseen viittomakieleen suhtauduttiin puolestaan tunnevaltaisemmin kuin suomen kieleen. Seuraavien analyysin keskeisimpien huomioiden kautta vastaan tarkemmin täsmentävään tutkimuskysymykseeni, eli millaisia coda-aikuisten kielelliset asenteet suomea ja suomalaista viittomakieltä kohtaan ovat suhteessa toisiinsa.

Kiinnostava, uutta informaatiota tuottava huomio oli, että suomen kielestä käytettiin enemmän kieltä kuvailevia ilmauksia kuin viittomakielestä, erityisesti kielen monipuolisuus osoittautui vallitsevaksi temaksi. Monipuolisuuden kuvailu voi näkemykseni mukaan selittyä sillä, että suomea käytetään enemmän kuin suomalaista viittomakieltä, eli kielellä on totuttu ilmaisemaan enemmän kuin viittomakielellä. Toisaalta kielen ollessa äidinkielen lisäksi enemmistökieli, on mahdollista, että sen ominaisuuksiin kiinnitetään enemmän huomiota: codat ovat saaneet opetusta suomen kielellä, jolloin kielen käyttöön on saatu systemaattista ohjausta ja tarjottu keinoja käyttää kieltä. Kielen ominaisuuksista on siten mahdollisesti helpompaa esittää näkemyksiä.

Oletin Jokisen (2002: 71) kaltaisesti kielellisen vähemmistön edustajien osoittavan vahvaa sidettä kieleen, joka ilmenikin erityisesti tunnevaltaisten ilmauksien

myötä. Viittomakielen tunneteemojen yhteydessä esiintyi teemat *kieli rikkautena* ja *kielen erityisyys*, joita ei esiintynyt suomen kielen osalta. Kyseisten teemojen ilmaukset viittasivat kielen erityiseen asemaan vähemmistökielenä ja sellaisena pääomana, joka on yhdistettävissä vastaajien kaksikieliseen identiteettiin.

Vastaajat luonnehtivat molempia kieliä enemmän tunneilmauksin kuin kieliä kuvailevin ilmauksin. Molempien kielten tunneilmauksien yhteydessä esiintyi usein viittaus toiseen kieleen tai äidinkieleen: äidinkielen ja toisen kielen merkitys oli aineiston perusteella vastaajille suuri. Merkittävä huomio oli, että molempiin kieliin liitettiin erityisesti tunne kielten *kiinnostavuudesta*. Kielten kiinnostavuus oli huomattavissa erityisesti sellaisten ilmauksien kautta, joilla luonnehdittiin halua kielten oppimiseen ja niiden käyttämiseen. Halu oppia ja käyttää kieltä osoittaa konatiiviseen komponenttiin kuuluvia asenteita, mutta koska en huomioinut analyysin luokittelussa toiminnallista osaa, olivat ne laskettavissa osaksi kielen kiinnostavuuden tunnetta. Oli huomattavissa, että kiinnostavuuden myötä osoitettiin kuitenkin juuri halua toimintaan: suomen kielen osalta ilmaistiin erityisesti halua käyttää kieltä, viittomakielen osalta puolestaan käyttää ja oppia kieltä enemmän. Codat suhtautuivat siten molempiin kieliin resursseina, joita he haluavat hyödyntää.

On huomattava, että monet vastauksista sisälsivät useita kognitiiviseen tai evaluoivaan komponenttiin liitettäviä ilmauksia, eivätkä tulkinnat ole täten yksiselitteisiä. Valitsin kutakin teemaa koskevat aineistoesimerkit sen perusteella, mitkä ilmaukset ovat näkemykseni mukaan vallitsevia kussakin vastauksessa. Huomionarvoista on myös se, että evaluoivaan komponenttiin keskittymällä asenteiden konatiivinen puoli jää vähemmälle huomiolle. Asenteiden tulkinta ei siis voi olla kokonaisvaltaista silloin, kun kaikkia komponentteja ei oteta tasapainoisesti huomioon. Lisäksi on todettava, että analyysin keskittyessä kahden kysymyksen tuottamiin vastauksiin, jää osa asenteita tuottavista ilmauksista sen myötä huomiotta.

Vaikka coda-aikuisten kielellisiä asenteita ei ole tutkittu ennen, tutkimustulokset osoittivat samansuuntaisia tuloksia kuin aiemmat codien kokemuksia koskevat tutkimukset. Codat kokivat tässä tutkimuksessa ylpeyttä viittomakieltä ja kaksikielisyyttä kohtaan, kuten Knightinkin (2018) tutkimuksessa codien sosiaalisesta identiteetistä. Lisäksi suomalaista viittomakieltä pidettiin rikkautena, jonka Ruippo (2018) totesi tutkimuksessaan coda-nuorten kokemuksista kahden kulttuurin kohtaamisesta. Lisäksi suomen kieltä kohtaan osoitettiin arvostusta erityisesti affektiivisin ilmauksin: Gustafsson (2005: 32) on saanut samankaltaisia tuloksia nuorten asenteista suomen kieltä kohtaan.

Kyselyn tuottaman aineiston perusteella on mahdollista tutkia kokonaisvaltaisemmin codien kielellisten asenteiden lisäksi asenteiden aiheuttamaa toimintaa, jotta ilmiöstä piirtyy selkeä kuva. Lisäksi aineisto mahdollistaa jatkotutkimuksen coda-aikuisten kieli-identiteetistä ja sen muutoksista lapsuudesta aikuisuuteen.

Jatkotutkimuksissa voitaisiin tarkastella myös codien kielenvalintaa kielisosiologisesta näkökulmasta. Codien kaksikielisyttä on merkityksellistä tutkia jatkossa, jotta codien asema kaksikielisinä tunnistettaisiin ja tunnustettaisiin niin yhteiskunnan kuin viittomakielisen yhteisön puolesta entistä vahvemmin, ja kaksikielisyttä voitaisiin tukea lapsuudessa riittävästi.

Lopuksi on merkityksellistä suhteuttaa tutkijan asema tutkittavaan ilmiöön. Koska olen itse coda, on tutkimusaihe minua henkilökohtaisesti koskettava. Tutkijan tunnekokemuksista johtuvat tulkinnalliset vääristymät voidaan kuitenkin estää, jos niihin kiinnitetään tarpeeksi huomiota (Parhi & Törölä 2019: 25). Olenkin siten pyrkinyt tutkimuksessani objektiivisuuteen jokaisessa tutkimuksen vaiheessa. Yhteisöön kuuluminen on tutkijan kannalta toisaalta myös etu, sillä kielisosiologinen tarkastelu vaatii tutkittavan ympäristön ja sen historian tarkkaa tuntemusta (Nuolijärvi & Lappalainen 2020).

LÄHTEET

- Agheyisi, Rebecca & Fishman, A. Joshua 1970: Language Attitude Studies – A Brief Survey of Methodological Approaches. *Anthropological Linguistics*. 12 (5). Trustees of Indiana University.
- Chambers, J. K. 2009: *Sociolinguistic Theory: Linguistic variation and its social significance*. Oxford: Blackwell.
- Dahl, Östen 2008: Hur exotiskt är finska? – *Virittäjä* 112 (4). s. 1–13.
- Gustafsson, Minna 2005: *Nuorten asenteita suomen kieltä kohtaan*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- Haakana, Markku & Mäntynen, Anne 2002: Rakas ärsyttävä äidinkieli. Kielestä kysyminen ja tunteet radion kieliohjelmassa. – Ilona Herlin, Jyrki Kalliokoski, Lari Kotilainen & Tiina Onikki-Rantajääskö (toim.), *Äidinkielen merkitykset*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. s. 287–311.
- Hadjikakou, Kika, Christodoulou, Despina, Hadjidemetri, Eleni, Konidari, Maria, Nicolaou, Nicoletta 2009: The experiences of Cypriot hearing adults with deaf parents in family, school, and society. – *The Journal of Deaf Studies and Deaf Education* 14 (4). s. 486–502.
- Herlin, Ilona 2002: Kauneus kielessä ja kielentutkimuksessa. – Ilona Herlin, Jyrki Kalliokoski, Lari Kotilainen & Tiina Onikki-Rantajääskö (toim.), *Äidinkielen merkitykset*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. s. 407–431.
- Hoffmeister, Robert 2008: Border Crossing by Hearing Children of Deaf parents: The Lost History of Codas. – H-Dirksen L. Bauman (toim.) *Open your eyes. Deaf studies talking*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Jantunen, Jarmo Harri 2005: Käännös on aina käännös! mielikuvia käännössuomesta. – L. Kuure, E. Kärkkäinen & M. Saarenkunnas (toim.), *Kieli ja sosiaalinen toiminta – Language and Social Action. AFinLA Yearbook. Publications de l'association finlandaise de linguistique appliquée* 63. s. 209–230.
- Jokinen, Markku 2002: Viittomakieliset – Yksi suomalaisista kielellisistä identiteeteistä. – Sirkka Laihiala-Kankainen, Sari Pietikäinen & Hannele Dufva (toim.) *Moniääninen Suomi. Kieli, kulttuuri ja identiteetti*. Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen keskus. s. 71.
- Kalaja, Paula 1999: Kieli ja asenteet. – Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.), *Kielenoppimisen kysymyksiä. Soveltavan kielentutkimuksen teoriaa ja käytäntöä 1*. Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskus. s. 48.
- Kanto, Laura 2016: *Two languages, two modalities. A special type of early bilingual language acquisition in hearing children of deaf parents*. Väitöskirja. University of Oulu: Faculty of humanities.
- Kantoluoto, Anita 2007: *Lahtelaisnuorten puhekieleen liittyviä asenteita*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- Knight, Tracy 2018: Social identity in hearing who have deaf parents. – *Intentional journal of business and social science* 9 (9). Sam Houston State University. s. 1–9.
- Koivula, Jonas 2017: *Kartoitus kuurojen vanhempien kuulevien lasten viittomakielen käytöstä*. Opinnäytetyö. Turun Diakonia-ammattikorkeakoulun viittomakielen ja tulkkauksen koulutus.

- Kuurojen Liitto 2021: *Viittomakieliset*. – <https://kuurojenliitto.fi/viittomakieliset/> 16.4.2021.
- Lehto, Eija 2020: *Kuurojen vanhempien kuulevien lasten kommunikointitaidot ja mahdolliset kielelliset ongelmat alle kouluikässä*. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopisto.
- Malm, Anja & Östman, Jan-Ola 2000: *Viittomakieliset ja heidän kielensä*. – Anja Malm (toim.), *Viittomakieliset Suomessa*. Pieksämäki: Finn Lectura. s. 9–32.
- Mielikäinen, Aila & Palander, Marjatta 2002: *Suomalaisten murreasenteista*. – *Sananjalka* 44. Helsinki: Suomen kielen seura. s. 86–109.
- Nuolijärvi, Pirkko & Lappalainen, Hanna 2020: *Sosiolingvistiikka*. – Milla Luodonpää-Manni, Markus Hamunen, Reetta Konstenius, Matti Miestamo, Urpo Nikanne & Kaius Sinnemäki (toim.), *Kielentutkimuksen menetelmiä I–IV*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Nuolijärvi, Pirkko 2000: *Kieli, diskurssi ja yhteisö*. Jyväskylän yliopiston soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- Paavola, Liisa 1987: *Talar ni svenska vai puhunko suomea?: kaksikielisen helsinkiläisen kielellinen identiteetti ja valintatilanteet*. Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitos.
- Parhi, Katariina & Törölä, Miisa 2019: *Tunne ja tutkijuus – Henkilökohtaisesta kokemuksesta Työvälineeksi*. *Tieteessä Tapahtuu* 5. s. 25.
- Paunonen, Heikki 2009: *Suomalaisen sosiolingvistiikan ja kielisosiologian näkymiä*. *Virittäjä* 113 (4). s. 557–567.
- Piippo, Irina 2016: *Kielen kuva*. – Irina Piippo, Johanna Vaattovaara & Eero Voutilainen (toim.) *Kielen taju: vuorovaikutus, asenteet ja ideologiat*. Helsinki: Art House. s. 23–49.
- Pietikäinen, Sari; Dufva, Hannele & Laihiala-Kankainen Sirkka 2002: *Kieli, kulttuuri ja identiteetti. Ääniä Suomennimeltä*. – Sirkka Laihiala-Kankainen, Sari Pietikäinen & Hannele Dufva (toim.) *Moniääninen Suomi. Kieli, kulttuuri ja identiteetti*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- Pizer, Ginger, Walters, Keith, Meier, P. Richard 2012: *“We communicated that way for a reason”: Language practices and language ideologies among hearing adults whose parents are deaf*. – *The Journal of Deaf Studies and Deaf Education* 18 (1). s. 75–92.
- Preston, Paul 1994: *Mother father deaf: Living between sound and silence*. Cambridge (Mass.): Harvard University Press cop.
- Pälli, Pekka 1999: *Asenteet ja mielipiteet diskursiivisena toimintana*. – Urho Määttä, Pekka Pälli ja Matti Suojanen (toim.), *Kirjoituksia sosiolingvistiikasta*. s. 123–150. Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitos.
- Rainò, Päivi 2020: *Viittomakielibarometri 2020: Tutkimusraportti*. Oikeusministeriö. – <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162839> 16.4.2021.
- Ruippo, Jaana 2018: *Coda-nuorten kokemuksia kahden kulttuurin kohtaamisesta*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos.
- Sandholm, Zagryda 2016: *Kahden kulttuurin välissä. Mitä on olla coda?* Seminaaritutkielma. Turun yliopisto.
- Stenman, Kristina 2020: *Yhdenvertaisuusvaltustetun lausunto viittomakielilain ensimmäisestä arvioinnista*. – <https://syrjinta.fi/-/yhdenvertaisuusvaltuutetun-lausunto-viittomakielilain-ensimmaisesta-arvioinnista> 16.4.2021.
- Takkinen, Ritva 2000: *Viittomakielisten lasten kielenomaksuminen*. – Anja Malm (toim.), *Viittomakieliset Suomessa*. Pieksämäki: Finn Lectura. s. 113–126.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

- Vanhatalo, Ulla & Vehkalahti, Kimmo 2020: Kysely. – Milla Luodonpää-Manni, Markus Hamunen, Reetta Konstenius, Matti Miestamo, Urpo Nikanne & Kaius Sinnemäki (toim.), *Kielentutkimuksen menetelmiä I–IV*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Vehkalahti, Kimmo 2014: *Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät*. Helsinki: Finn Lectura.
- Veikkolainen, Laura 2019: *Coda-lasten osoitukset viittomakielisissä ja suomenkielisissä keskusteluissa*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston kieli- ja viestintätieteiden laitos.
- Vienonen, Anna-Reetta 2020: *Kaksimodaalisesti kaksikielisten lasten varhaisen leksikon määrällinen ja laadullinen kehitys*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston kieli- ja viestintätieteiden laitos.
- Viittomakielilaki 359/2015: Oikeusministeriö.
– <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150359> 16.4.2021.